

Geld verdienen aan bomenbeleid, kan dat?

Thijs de la Court, wethouder gemeente Lochem: "Geen geld voor beheer bomen buitengebied, dan word ik maar bosondernemer"

Bomenbeleid gaat maar al te vaak over bomen in drukke stedelijke gebieden. We vergeten dan dat zeventig procent van ons land bestaat uit landelijk gebied met relatief veel groen en relatief weinig burgers die het onderhoud van dit groen kunnen ophoesten. Met dit gegeven wordt Thijs de la Court, GroenLinks-wethouder van de gemeente Lochem geconfronteerd. Daarbij geeft de gemeenteraad hem niet het budget om bomen in het buitengebied te onderhouden. Zijn vraag: "Moet ik dan maar bosondernemer worden en het landschap zichzelf terug laten verdienen?"

Auteur: Thijs de la Court (wethouder gemeente Lochem)

In Lochem, net als in zoveel plattelandsgemeenten, zijn honderden kilometers berm aangeplant met een diversiteit aan boomsoorten. De eikenlanen domineren, maar ook beuk, acacia, els en es zijn veel voorkomende soorten. Het is een landschap dat uit het begin van de vorige eeuw stamt, vermengd met oudere landschappen van de landgoederen, de broekgebieden, de oude essen- en beekdalen. In die tijd waren ze deel van een snel veranderend landschap, waar heggen en hagen verdwenen en schaalvergroting haar intrede deed. Nu, na bijna een eeuw, bereiken de ongeveer 50.000 laanbomen in het buitengebied hun bejaarde leeftijd. Toenemende kwetsbaarheid, veel dood hout en hoge kosten voor onderhoud zijn het gevolg. Zonder ingrepen zullen de lanen uiteenvallen, ontstaat grote schade en zijn er grote maatschappelijke risico's. De gemeente Lochem zoekt naar wegen om hier een antwoord op te vinden.

Subsidieer het bomenbeheer

De laanbomen, zeker de vele oudere bomen, zijn de dragers van het landschap. Veel van deze bomen hebben een grote monumentale waarde en mensen in hun omgeving zijn gehecht aan

deze bomen. Beheer van deze bomen is dan ook een kwestie van uiterste zorgvuldigheid met als doel: het bewaren en versterken van de huidige landschappelijke waarden. Het is vanuit dit perspectief niet meer dan vanzelfsprekend dat de samenleving hier ook geld voor overheeft. Het onderhoud moet dan ook door de verantwoordelijke eigenaar betaald worden. Voor de gemeente Lochem gaat het dan om een jaarlijks budget van tussen de 250.000 en 500.000 euro. Er is één probleem. Dit budget is er niet.

We gaan planmatig, ook gezonde bomen oogsten zodat we met die opbrengsten ons onderhoud te financieren

Laat het landschap zichzelf terugverdienen. Oorspronkelijk waren deze structuren onderdeel van een landschap dat zichzelf in stand hield. Heggen, hagen, geriefbosjes en landgoederen waren allemaal deel van een economisch

systeem. Dit in tegenstelling tot de laanbomen. Deze bomen werden aangelegd door een overheid die geen beeld had van onderhoud op de lange termijn. Dat op een gegeven moment gedund en/of gesnoeid moest worden werd niet als probleem ervaren. Hierdoor ontstond een systeem waarin het onderhoud van laanbomen buiten de markt om werd geregeld, als een vorm van 'subsidie' door de overheid. Het onderhoud van laanbomen werd daarmee afhankelijk van overheidssubsidies. Deze subsidies zijn op hun beurt weer afhankelijk van de overheidsfinanciën. Als de economische groei tegenvalt of de uitgifte van gronden stagneert, wordt deze 'luxe' afgeroomd en blijft het landschap onverzorgd achter. Het alternatief is dat het landschap de eigen broek moet ophouden en niet structureel afhankelijk is van kwetsbare overheidsfinanciën.

Lochem bezuinigt

In het verleden werd de gemeenteraad van Lochem drie keer gevraagd om extra geld te stoppen in onderzoek naar de stand van het groen in het buitengebied, om van daaruit het noodzakelijk onderhoud in beeld te brengen. Drie keer weigerde de raad dit verzoek. In de tus-

Houtopbrengst is bestuurlijke zelfmoord

Jos van de Vondervoort, boombeheerder gemeente Rotterdam

Houtopbrengst is bestuurlijke zelfmoord. In elk geval wel in de steden. Wellicht zijn burgers in Lochem milder gestemd over bomenkap voor verkoop, maar ik neem aan dat ook in Lochem burgers hun mondje zullen roeren als er laanbomen gekapt worden. Bovendien is houtopbrengst niet goedkoop: er zijn veel manuren mee gemoeid. Hout levert alleen wat op als er logistiek efficiënt gewerkt wordt en er grote marktpartijen instappen. De kwaliteit van hakhout is vaak ook niet geweldig. Stammen zijn vaak beschadigd of niet helemaal recht. Andere punten die door wethouder De la Court worden besproken, zijn actueel en waardevol: het stimuleren van bewoners en marktpartijen tot participatie in groenbeheer. We kunnen als boombeheerders veel winst boeken door stukken openbaar groen door particulieren of marktpartijen te laten adopteren.

Deze visie levert niets op dan ellende

Willem Pasman, Bomenstichting Achterhoek

Je redt het financieel niet om bomen in laanverband te rooien en daarmee onderhoud van bestaande bomen en nieuwe aanplant te bekostigen, zeker niet met de huidige houtprijzen. Tweederde deel van een tachtigjarige eikenlaan rooien, is vragen om problemen. Na het rooien zal de rest het moeilijk krijgen en zal een groot deel hiervan ook sneuvelen. Na een aantal jaren is het arsenaal te kappen bomen 'op'. Ga je dan de resterende bomen kappen? Of ga je de gaten opvullen met snelgroeiende soorten als de populier? De omgeving van Lochem staat nu bekend om zijn prachtige eikenlanen. Wat voor invloed heeft het op het toerisme? En laten we de flora en fauna niet vergeten. Het werk laten uitvoeren door niet-vakbekwame mensen is ook een kwalijke zaak. Boomverzorging, rooien en aanplant is werk voor vakmensen. De duurzaamheid in dit plan kan ik niet vinden.

sentijd is het economisch tij ingrijpend veranderd. Er is een recessie en de overheid moet radicaal snijden. De kans op een overheidsfinanciering van het onderhoud van bomen is daarmee verwaarloosbaar klein geworden. De noodzaak van een verdienend landschap wordt daarmee alleen maar groter. Als er geen ruimte is om bomenonderhoud te subsidiëren, zal het bomenonderhoud zichzelf moeten financieren.

Als er geen ruimte is om bomenonderhoud te subsidiëren zal het bomenonderhoud zichzelf moeten financieren

De businesscase bomenonderhoud

Als het bomenonderhoud zichzelf moet financieren, dan accepteer je dat onderhouds- en plantkosten afgezet moeten worden tegen de opbrengsten. Opbrengsten bestaan uit rondhout, tophout en afvalhout. Het 'verwaarden' van die biomassa wordt dus belangrijk. Een tweede aspect dat je accepteert, is dat je kijkt naar het economisch rendement van je beheer en dus bereid bent de verdien capaciteit te vergroten om daaruit beheer, onderhoud en plantkosten

te financieren. Dat betekent ook dat je in staat moet zijn om aan bomen te verdienen. Een ander element in deze 'businesscase' is dat we efficiënter moeten gaan beheren, bijvoorbeeld door meer te weten over de vitaliteit van onze bomen, waardoor we ervoor zorgen dat bomen vitaler blijven en minder onderhoud vergen. We kunnen beter met marktpartijen samenwerken, bijvoorbeeld door de samenwerking met de WSW-instelling Delta en de agrarische natuurvereniging 't Onderholt te verbeteren en met boseigenaren gecombineerde activiteiten te ontplooiën.

Een derde aspect is de relatie met omwonenden. Naast hun verbinding met het landschap en een mogelijk vrijwillige betrokkenheid bij het beheer, zien we hier ook veel kennis over bomenbeheer, over de historie en waarden van de bomen en andere landschapselementen.

Pilots onderhoud bomen buitengebied

Het 'verwaarden' van hout en andere biomassa is een vak dat we in Lochem nog onvoldoende beheersen. Nog te veel gaat verloren, bijvoorbeeld omdat we te laagwaardige toepassingen toestaan of omdat we de markt niet kennen. Het beheer loopt ver achter. Vaak onderhouden we bomen te laat, met grote schade als gevolg. Door onze verwaarlozing van ons bomenbestand

komen we in een vicieuze cirkel. We zien de relatie met bembbeheer nog onvoldoende, waardoor regelmatig wortelzones en stamvoeten worden beschadigd. We bieden bomen vaak onvoldoende ruimte, waardoor ze in de verdrukking komen. We moeten de samenwerking met marktpartijen nog goed vormgeven. Delta heeft mensen met een arbeidshandicap en kan veel routinewerk verzetten. 't Onderholt heeft deskundige mensen in dienst, maar niet alle apparatuur en certificaten om ermee te werken. Groot onderhoud aan bomen is vakwerk en we moeten die kennis nog bundelen in een goed samenwerkend consortium. We moeten nog leren met buurten en buurtverenigingen samen te werken. Onze gecertificeerde vakmensen moeten leren om onderhoudsplannen in overleg met omwonenden en buurtverenigingen voor te bereiden. Geen simpele klus, want er zijn veel tegenstrijdige belangen.

Tijdrovend

Bovenstaand proces is een kwestie van jaren. Het gaat om complexe en ingrijpende activiteiten en we moeten de tijd nemen om te leren van onze ervaringen.

De rendementen zullen niet hoog zijn. Er is sprake van achterstallig onderhoud en de waarde van dood hout is laag. Een inhaalslag is noodzakelijk

Bosbouw doe je er niet even bij

Marcel Wenker, Senior adviseur groen, Gemeente Deventer

Dat bomen geld waard zijn, is helemaal geen gek idee. Anders zou het vak van bosbouwer niet bestaan. In een bosperceel is dit eenvoudiger te realiseren. Plant de bomen dicht op elkaar; ze groeien mooi rechtop met weinig knoesten waarvan mooie planken worden gezaagd. Onderhoud

is minimaal. Laanbomen daarentegen staan langs een weg. Onderhoud blijft nodig: doorrijhoogte creëren, snoeien, veiligheidsinspecties uitvoeren. Dit brengt kosten met zich mee. Externe factoren (wegverbreding, kabels en leidingen, strooizout) hebben negatieve invloed op de kwaliteit van het hout. Bosbouw is iets van lange adem en consistent beheer. In de flexibele omgeving van een stadsbestuur met elke vier jaar wisseling van de wacht en beleidswijzigingen, twijfel ik of een gemeente een bosbouwondernemer kan worden. Als groenbeheerder is dit niet iets wat je er 'even bij doet'. Extra capaciteit zit er momenteel niet in in gemeenteland. Voordeel valt te halen bij samenwerking met aanwonenden, belangengroepen en onze kennis vergroten van het economisch rendement van je beheer.

Investeer in de stakeholders

Marcel Delhez, wethouder gemeente Uden

Ik vraag mij af of biomassa op korte termijn voldoende opbrengt om het landschap te financieren. Ook in Uden zijn we hiermee bezig, onder andere door de bouw van een biomassacentrale met vier buurgemeenten, die ons eigen groenafval gaat verstoken. Dit blijft nog steeds geld kosten. Ik zou mijn collega daarom willen adviseren te investeren in je stakeholders. Ga in gesprek met clubs als IVN en natuurverenigingen. Je hoeft hun niet altijd gelijk te geven, maar je kunt in overleg wel de prioriteiten vaststellen waarmee je hopelijk ook de politiek kunt overtuigen.

om uit de vicieuze cirkel van achterstallig onderhoud en stijgende schade en kosten te komen. En dat zonder eigen financiële ruimte en met een zeer beperkte stafcapaciteit.

Risico

Misschien redden we het niet om het ideale bomenbeheer te vinden binnen de ons gegeven ruimte. Dan is er een aantal alternatieven, die overigens pas aan bod komen als we ervaring hebben.

We rekenen uit wat we nodig hebben om te 'verdienen' en gaan, planmatig, ook gezonde bomen oogsten zodat we met die opbrengsten ons onderhoud kunnen financieren.

We breiden ons areaal bomen uit. Dat kunnen laanbomen zijn, maar ook bos, waardoor we een

langjarige cyclus kunnen draaien van oogst en aanplant. We worden dus bosondernemer. Er zijn vast en zeker meer antwoorden en alternatieven. De tijd moet dat leren. Zo ver zijn we nog lang niet. Eerst doen we ervaring op, verlagen we de kostprijs van ons beheer, verbeteren we ons onderhoud en leren we beter samen te werken met bedrijven die ons consortium vormen, en met omwonenden die zich eigenaar van het landschap voelen en dat ook in grote mate zijn.

Thijs de la Court

Kosteloos boombeheer buitengebied, een mooie gedachte?

Arnold Pasman, Berkelgroen BV

Het idee om boombeheer in het buitengebied zichzelf terug te laten verdienen is op zichzelf niet verkeerd. Om dit vervolgens met burgers en buitenlui uit te voeren, lijkt mij geen goede gedachte. Het bedrijfsleven moet jaarlijks fors investeren als gevolg van steeds veranderende wet- en regelgeving en opleidingen. Ook wordt geïnvesteerd in nieuwe technieken om de kosten voor het onderhoud van het landschap zo laag mogelijk te houden. Door deze nieuwe technieken en verbeterde afzet voor hout en biomassa zijn de kosten voor boomonderhoud de laatste jaren al fors gedaald. De kosten voor research en ontwikkeling moeten natuurlijk wel terugverdiend kunnen worden. Het kan dus niet zo zijn dat het bedrijfsleven gepasseerd wordt bij het onderhoud van bomen in het buitengebied. Kortom: wat mij betreft blijft het bij een mooie gedachte!

Creëer je eigen markt

Rogier van Dijk, directeur Snipperhout bv

De analyse is sterk, de mogelijke oplossingen zijn echter zwak. Gemeenten als Lochem hebben een hoogwaardig buitengebied. Dat maakt het probleem alleen maar groter. Mijn advies aan Lochem is: creëer je eigen markt. Ga bijvoorbeeld het

gemeentehuis verwarmen met eigen biomassa. In de praktijk kan dit leiden tot een verviervoudiging van je opbrengsten. Geen 25 euro dus voor een ton snippers, maar honderd. Een tweede advies betreft het opschroeven van je biomassaproductie. Met alleen veterane eiken lukt dit verhaal niet. Met snelgroeiend productiehout kun je aan rendementen komen van vijftien ton droge stof per hectare per jaar. Daarnaast zal Lochem het bestaande bestand rationeler moeten beheren. Ook dat is ingrijpend, want dat kan tot wel 50% dunning inhouden van gezonde bomen. Op korte termijn kost dit in de uitvoering overigens alleen maar geld. In het toekomstige beheer kun je dit terugverdienen.

Gemeente, blij bij je leest en word geen bosbouwer

Durk Durksz, Wethâlder Gemeente Skarsterlân

Een probleem dat herkenbaar is. In het verleden zijn veel bomen aangeplant voor het 'verfraaiende' effect, bomen die niet van oorsprong in ons landschap thuishoren. Daar mag je best op terugkomen en er regio-eigen bomen voor terugplaatsen. Bovendien kan de plantdichtheid groter dan nu gebruikelijk. Met een plantafstand van vijftien meter, waar acht tot tien gebruikelijk is, krijg je hetzelfde laan-effect. Productiebos/bomen lijkt mij weinig effectief. Heb je grond over? Verkopen is een optie, al moet je dan misschien wel waarde afboeken. Ook verpachten lijkt mij meer rendabel dan zelf bosbouwer te worden, want: gemeente, blij bij je leest. In Skarsterlân kiezen wij bij nieuwe aanplant steeds meer voor duurzame bomen die weinig onderhoud vragen. Zo is bij ons in de gemeente een iepenarboretum geopend met een veertigtal verschillende iepen. We willen laten zien dat deze nieuwe iepen, die geen last hebben van de iepziekte, terug kunnen komen in ons landschap.